

meje, v take drobce namreč, da je bilo preživljanje na njih še možno. Zopet je postalo težje po vaseh ustvarjati nova ognjišča in mladi ljudje so težje sklepali zakone. Število nezakonskih otrok je jelo rasti ter je v zadnjem desetletju doseglo višek.

V župniji Sv. Marka zasledimo največji padec nezakonskih rojstev šele v zadnjem desetletju 19. stoletja. V predzadnjem desetletju prejšnjega stoletja so po tamkajšnjih vaseh razdelili med vaščane razmeroma velike vaške gmajne, na katerih je zrasla cela vrsta novih domačij.

Obe haloški župniji kažeta visoka števila in visoke % nezakonske dece. Ni pa opaziti kakih izrednih naraščanj ali nazadovanj. V izrazito vinorodnem kraju se je proletarizacija ljudstva izvršila že pred dobrimi sto leti. Haložan je ostal tlačan kljub ukinitvi fevdalizma, kajti rujnost haloškega vina je privlačevala cerkvene redove in meščanstvo enako kakor fevdalno gospodo. Nekaj desetletij pred vojno sicer začutimo rahel padec števila; mladi ljudje iz Haloz, kakor tudi iz Slovenskih goric in Ptujskega polja so se takrat izseljevali v industrijska središča gorenje štajerske, Nemčije, posamezni tudi v Ameriko. Tako je v teh krajih ginil ljudski presežek. Ravno sedaj se vračajo te generacije izgaranih, nadložnih hlapcev Jernejev nazaj svojim domovinskim občinam v breme, vaški deci v zabavo, odrasli mladini za svarilen zgled, odločilnim krogom pa v opomin.

Po vojni se je izseljevanje precej omejilo. Mi nimamo velikih industrijskih središč, mladina odhaja po večini le na sezonska dela, na zimo se vrača. Zaslужek je majhen in negotov, mladi ljudje ne morejo misliti na ustanovitev samostojnega doma, število nezakonske dece močno raste.

Pred leti sem čital v nekem beograjskem časopisu članek, v katerem je pisec kritično obravnaval vprašanje nezakonske dece pri nas. Med drugim je omenjal, da v Srbiji nezakonske dece skoraj ni in da je teh otrok največ v Sloveniji; zazdelo se mi je, da je hotel prav rahlo opozoriti na dvomljivo moralo naše mladine. Tako gledanje na mladino je v temelju napačno. V Srbiji mladina zgoda sklepala zakon, v Sloveniji pozneje. Tudi Slovenija ima malo nezakonskih mater, starih manj ko 18 let. Pri nas je liberalni gospodarski sistem prodril že tako v podrobnosti, da ne dopušča, da bi več zakonskih parov živelo na enem posestvu in ob enem ognjišču. V Srbiji liberalizem še ni razkrojil kmečkega prebivalstva v taki meri, tam živi še marsikje več družinskih parov na enem posestvu. Kmečka mladina lahko zgolj po lastnih nagnjenjih sklepa zakone in potem prirodno reši seksualno vprašanje.

Tako smo že ob gornjih kratkih razmotrivanjih o vprašanju nezakonskega materinstva zadeli ob ekonomske prilike naše vasi. Vse preveč smo se pri takih vprašanjih ustavljali pri posledicah, a manj pri vzrokih, ki tiče globoko v socialno ekonomskih prilikah vasi.

Josip Jurančič.

NAŠI DELOVNI PROBLEMI

»Odpiraj ljudstvu oči. Daj mu knjigo. Naj človek končno bo človek.« (Iz pisma iz Katalonije, Politika.)

V razdobju, ko je v naprednih in k resnični tvorni kulturi najširših ljudskih plasti stremečih družbah osnovno gonilo silno hotenje po izobrazbi najširše delovne množice, ko se te družbe z velikimi napori prebijaajo do tega, da bi se pomnožila tvorna in številna inteligenca, predvsem vzgojnih delavcev, ta hip nas vladajoče plasti prepričujejo, da imamo preveč inteligence. Svoje prepričevanje o tkzv. »nadprodukciji« opirajo na dejstvo, da je visoko število v prvi vrsti mlade inteligence brezposelne. »Nadprodukcija« je torej

v dejstvu, da išče več šolanih ljudi kruha, kakor ga v naših razmerah dobiti more.

Po vladajočih vidikih je taka »nadprodukcija« v slovenski družbeni sredini resnična, saj vidimo, ako se ozremo na vprašanje učiteljskega naraščaja, da je v zadnjih šestih letih (1931.—1936.) dovršilo učiteljišča 1306 kandidatov, oziroma v posameznih letih 209, 244, 198, 258, 206, 191, in je v istem razdobju (1931.—1936.) bilo nameščenih 587 kandidatov oziroma v posameznih letih 53, 14, nič, 340, 98, 82. Število nenameščenih je raslo od 156 koncem leta 1931. preko 386 (1932.), 584 (1933.), 502 (1934.), 610 (1935.), do 719 koncem leta 1936. Med temi 719. učiteljskimi abiturijenti, ki čakajo na službo, živi 16.5% (119) v obupnih, 22.3% (160) v zelo slabih, 33.1% (238) v slabih, 12.9% (93) v zasilno dobrih, 12.8% (92) v dobrih in 2.4% (17) v zelo dobrih socialnih prilikah (po podatkih odseka brezposelnih učiteljskih abiturijentov pri JUU). Torej živi 71.9% ali skoro tri četrtine mladega brezposelnega učiteljskega rodu obupno, zelo slabo in slabo; to je rod, ki je rasel v socialno zaostrenih, kulturno utesnjenih prilikah slovenske družbene sredine, rod, ki so mu bili utesnjeni pogoji začetka in poteka študija (ukinitve nekaterih učiteljišč, zvišanje študijske dobe od štirih na pet let, ne da bi to stvarno vplivalo na kakovost, šolnine in takse itd.) in ki ima v naši družbeni sredini v brezposelnosti vse osnove, da se razvije v inteligenčni »lumpenproletariat«.

Istočasno pa je pri nas 852 narodnih šol, od tega 143 eno-, 183 dvo-, 136 tro-, 107 štiri-, 99 pet-, 147 šest-, 28 sedem- in 9 osemrazrednih, tako da ima 66.9% vseh slovenskih narodnih šol (celi dve tretjini!) le eden do štiri razrede, torej pogoje za normalno vzgojo za dobo do štirih šolo obveznih let, dočim traja šolska obveznost 8 let; dve tretjini šolskih okolišev nimata z vidika normalnega števila razredov pogojev za uspeh. Povprečno dosega vsaka slovenska narodna šola 3.5 razredov, kar je silno daleč od zaželenih 8 razredov, ki naj bi bili smoter dobre vzgoje v naprednih kulturnih razmerah. (Podatki iz l. 1934. po »Staležu šolstva in učiteljstva v Dravski banovini«.) Mnoge nižje, a tudi višje organizirane šole imajo razrede z 90 in več učenci, kar se zdaleka ne sklada z naprednim vzgojnim stremljenjem po razredih s 30 do 45 učenci. Nešteto otrok ne hodi v šolo zavoljo prevelike odaljenosti od šole, in »ker ni učnih moči«, je 210 razredov v slovenskih narodnih šolah zaprtih.

Z vidika slovenskih ljudskih množic, ki se skrajno tesno prebijajo ob slabih gmotnih pogojih lastnega življenja in ob kulturni hrani časopisja in knjig dvomljive vrednosti, in z vidika otrok, ki slabe gmotne pogoje lastne rasti in rasti narodnih množic vse bolj občutijo, je iz hitlerjanskega razpoloženja izvirajoče prepričevanje o »nadprodukciji« inteligence popolnoma neosnovano in je sleherno stremljenje in dogajanje v tej smeri bodisi s katerimikoli že izgovori protislovensko in protiljudsko. Vse kaže, da so še vedno vodilna načela: »Množica ne potrebuje preveč vzgoje; vzgoja stori, da je z njo težko ravnati. Množice ni potrebno navajati k mišljenju, ki ga je v državi treba prepustiti aristokraciji, a vzgoja množice naj se omeji na dril v predpisanih predmetih.« (Šiškov, prosvetni minister ruskega carja Aleksandra I.) Ta načela nasprotujejo potrebam in koristim vsakega in tudi slovenskega ljudstva na poti do prave tvorne kulture, do katere naj nas vodi pot in ki bo eno važnih svojstev vseh naših družbenih prerodov in uresničenj v bodočnosti. Temu smotru naj služi napredno vzgojstvo, ki bo izoblikovano na slovenskih družbenih in ljudskih potrebah dalo svojemu ljudstvu številno inteligenco, in bo le-ta sprostila v ljudstvu tvorne sile ter pomagala ustvarjati pogoje, v katerih bo slovenski človek končno res človek.

Jože Kerenčič.